

SHAKESPEARES SIGNATURVERK

Hamlet er Shakespeares lengste skuespill. Det ble første gang oppført i 1600 eller 1601. Teksten foreligger i tre delvis forskjellige versjoner: Første Quarto, også kalt den dårlige, kom i 1603 og antas å være skrevet etter hukommelsen til en av skuespillerne i stykket. Den andre Quarto ble utgitt i 1604. Den er vesentlig lengre enn den første. Man regner med at den er fra Shakespeares hånd. I 1623 kom den siste versjonen og den første folioutgaven, som en del av hans Comedies, Histories & Tragedies.

HAMLET – HVEM ER DU?

Hvem er Hamlet? Spørsmålet har ikke ett svar. Hamlet er William Shakespeares (1564–1616) mest sammensatte scenefigur. Kanskje er han verdenslitteraturens hittil mest komplekse karakter. Av den grunn fortsetter han å fascinere profesjonelle og amatører, teaterfolk og tilskuere, forskere og lesere. Det er sannsynligvis skrevet mer om Hamlet enn om noen annen litterær skikkelse, og vi ser ingen tegn til at emnet er uttømt. Hamlet lar seg verken redusere til en diagnostisk formel eller fange i et nøtteskall. Han er tilnærmet like rik som livet selv. Enhver formulering av ham blir en abstraksjon som ser bort fra nyanser, komplikasjoner og motsigelser. Hamlet er dansk prins, sønn av den nylig avdøde kongen. Hans mor giftet seg på ny meget raskt etter dødsfallet med sin svoger Claudius, som derved ble konge av Danmark. Hamlet er student i Wittenberg, men er hjemme i Helsingør på grunn av farens begravelse – og mors giftermål. Hans alder lar seg ikke entydig bestemme. I samtalen med graveren i 5. akt blir den angitt til 30 år. Det kjennes noen ganger, men ikke alltid, altfor mye. Et sted i slutten av tenårene kan svare til deler av hans oppførsel, og være et argument for at han ikke med styrke har utfordret sin onkel om tronen. Samtidig kjennes 18 år for lite for det livssyn og den reflekterte erfaringsbakgrunn som gir dybde og tyngde til hans personlighet etterhvert som dramaet utfolder seg. Det er slik Hamlet så ofte fremtrer for oss, utenfor klare definisjoner og avgrensninger, sammensatt og mangetydig.

Å TÅLE IKKE Å VITE

Den romantiske poeten John Keats (1899) brukte begrepet negativ kapabilitet for noe han mente var vesentlig for kunstnerisk kreativitet. Det refererer til evnen til å tåle det uavklarte, mystiske, forvirrende – en evne til å tåle *ikke* å vite. Keats mente at nettopp Shakespeare i høy grad besatt denne evnen til negativ kapabilitet, til å tåle det mangetydige, det uavklarte. Dette kommer tydelig frem i Hamlets skikkelse og ved at Shakespeare i denne karakteren utfolder følelser og tenkning, indre konflikter og dynamikk, refleksjon og selvbedrag. Hamlet kan på den måten sies å være et uttrykk for Shakespeares forståelse av sentrale sider ved det å være menneske.

EN HEVNHISTORIE

Som i så mange andre av sine stykker tar Shakespeare utgangspunkt i eksisterende materiale, som han så utvikler og tilpasser sitt eget formål. Historien om Hamlet går tilbake til historier fra middelalderen. Disse ble på 1100-tallet samlet til en omfattende legende av Saxo i hans latinske Danmarkskrønike. På 1500-tallet laget Belleforest en fransk versjon av Saxo, og i begynnelsen av 1600-tallet kom det en engelsk oversettelse av Belleforest. Man mener det har foreligget en Ur- Hamlet som ble spilt i London på 1580-tallet – en tragedie med hevnmotiv skrevet av Thomas Kyd eller av Shakespeare selv. Shakespeare har overelementer fra Saxo og Belleforest. Men elementene er føyd sammen og gitt en slik dynamikk at helheten forandrer karakter. Alt det som gjør Hamlet til en tragisk skikkelse, er fra Shakespeares hånd. I de kilder Shakespeare kan ha benyttet, dreier det seg om en hevnhistorie, der ytre forviklinger danner grunnlaget for den nødvendige utsettelsen mellom ugjerningen og fullbyrdelsen av hevnen; det som utgjør historien. Hos Shakespeare er dette transformert til Hamlets indre drama, som vi tar del i, i hans replikkvekslinger og monologer. Hamlets formuleringer og beskrivelser i monologene uttrykker hans stemninger og hans arbeid med å forstå seg selv og det som skjer rundt ham. Han er i sorg etter sin fars død; han er dypt rystet over sin mors raske giftermål; han opplever utover i stykket gjentatt svik og troløshet. Kun Horatio forholder seg som en pålitelig venn overfor ham. Dette er med på å drive ham mellom de stemningene han gir uttrykk for.

DEN INDRE KONFLIKT

Helt fra starten gjør Hamlets intelligens og vidd inntrykk og det er nærmest kun kongen, Claudius, som er i nærheten av å utgjøre en verdig motstander til Hamlet. Ikke med sin intelligens, men med sin handlekraft og sin myndighet. Men selv om dramaet på det ytre plan kan sies å dreie seg om kampen mellom Claudius og Hamlet, er ikke det den sentrale konflikten. I likhet med Sofokles Kong Ødipus er Hamlet sin egen motstander. I begge disse tragediene utspiller dramaet seg i hovedpersonens indre verden. Det er der motsatte krefter brytes mot hverandre, og for begge er det de helt elementære relasjonene det dreier seg om – forholdet til den nære familien og til seg selv.

ET VIRKELIG-GJORT INDIVID?

Hvem er så Hamlet? Hamlet er irrasjonell, impulsiv, emosjonell, urimelig, hemmet, grublende, mistroisk, hevnlysten, fordømmende og mye mer. Men han er det på en menneskelig, for ikke å si «normal», måte. Det er ikke noe innsnevret nevrotisk ved hans karakter. Det eneste unormale ved ham må være hans intelligens og vidd. Hamlet fremstår som et langt på vei virkeliggjort individ. Vi må gi oss over i møtet med rikdommen, det foranderlige og det overraskende ved hans karakter. Den verden han befinner seg i, fremstår imidlertid som temmelig vanvittig. Hans onkel har drept hans far og vil overta hans plass; hans mor gifter seg med sin svoger en måned eller to etter at hun ble enke; hans studiekamerater spionerer på ham. Det samme gjør hans kjærestes far. Hamlet kan sies å være en intelligent, reflekterende, ressurssterk, tilnærmet normal fyrstesønn i senrenessansen – som skal forholde seg til et galehus av politiske intriger, familiemord og svikefulle venner.

Kilde: Anders Zachrisson - Hamlets personlighet: en betydelig grad av normalitet. Artikkel i Psykologitidsskriftet, utg. 2, 2014

SÆRLIGE TREKK I SHAKESPEARES DRAMATIKK

På tvers av de sjangrer som Shakespeare skrev innenfor kan man utover versformen finne flere dramatistiske trekk de har til felles.

AVSIDES REPLIKKER (asides)

Skuespillerne henvender seg direkte til publikum og kommenterer situasjonen uten at resten av stykkets karakterer kan høre hva som blir sagt. Ofte har asides et komisk eller ironisk skjær.

ENETALE (soliloquy)

Karakteren har en lengre tale der vedkommende overveier situasjonen og gir uttrykk for tanker og følelser. Hamlets tale om «Å være eller ikke å være» er et eksempel på soliloque. Forskjellen på om en replikk er en soliloque eller en asides er at asides sies direkte til publikum mens en soliloque ikke har en mottaker.

FLERE HANDLINGER

Mange karakterer opererer ikke kun med en enkelt handling, men er utstyrt med opptil flere sidehandlinger, som blander seg med hverandre underveis i stykket.

KOMISK PUSTEROM (comic relief)

Mange av Shakespeares skuespill har en tung og knuget stemning. I Hamlet har scenen med de to graverne ikke noe med handlingen å gjøre, men er med på å lette den tunge stemningen og gir dermed et komisk pusterom midt i tragedien.

SPILLET I SPILLET

I flere av Shakespeares stykker inngår oppførelsen av et skuespill som en del av historien. Dette spillet i selve spillet har ofte en speilfunksjon. I Hamlet ved at Hamlets far, Kongen av Danmark, er blitt slått i hjel av sin bror, som så gifter seg med sin tidligere svogerinne – Hamlets mor. Denne historien lar Hamlet en skuespillertropp oppføre på scenen. Det er altså tale om teater inne i stykket, som speiler handlingen i skuespillet.

HAMLET

Dramatiker: **William Shakespeare**
 Gjendiktet av: **André Bjerke**
 Bearbeidet av: **Kjersti Horn** og **Torbjørn Eriksen**
 Regissør: **Kjersti Horn**
 Scenograf- og kostymedesigner:
Katja Frederiksen
 Komponist: **Erik Hedin**
 Lysdesigner: **Haakon Espeland**
 Maskør: **Jill Tønjé Holter**
 Medvirkende:
Torbjørn Eriksen Hamlet, Prins av Danmark
Anders Dale Claudius, Konge av Danmark,
 Hamlets onkel
Mette Arnstad Gjertrud, Dronning av Danmark, Hamlets mor
Roar Kjølvs Jensen Gjenferdet, den

avdøde kongen, Hamlets far
Even Stormoen Polonius, hoffmarskalk
Per Kjerstad Laertes, hans sønn
Nina Ellen Ødegård Ofelia, hans datter
Ole Christoffer Ervaag Horatio, venn av Hamlet
Marko Kanic Gyldenstern, venn av Hamlet
Ragnhild Arnestad Mønness Rosenkrantz, venn av Hamlet
 Takk til kunstner **Jon Aslak Fintland** for lån av skulpturer av hodeskaller.
 Foto/illu/grafisk design: **Stig Håvard Dirdal**

Alle kostymer og scenografi er tilvirket ved **Rogaland Teaters** verksteder.

OBOS

SpareBank

ConocoPhillips

